

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ СИСТЕМНОЇ КРИЗИ

ЧЕРНОІВАНОВА О. Г.

аспірант

Донецьк

Глобальна фінансово-економічна криза обумовила суттєву трансформацію структури економіки України та спричинила зміни у сфері зайнятості населення України. Скорочення робочих місць, спад виробництва, зниження інвестиційної активності призвели до скорочення попиту на робочу силу в країні. За цих умов на перший план виступає проблема формування пріоритетів соціальної політики з питань державного регулювання ефективної зайнятості населення різних вікових груп, особливо молоді. Молодь є значною та перспективною частиною економічно активного населення. Виконуючи притаманні їй важливі соціально-економічні функції, молодь виступає специфічним суб'єктом ринку праці, на шляху якого виникають значні перепони до продуктивної зайнятості, обумовлюючи більш високий рівень безробіття, що породжує цілу низку соціально-економічних проблем.

Актуальність цієї проблеми зростає у зв'язку з несприятливою структурою зайнятості, яка характеризується зростанням частки працівників старшого віку та необхідністю активного залучення до трудового процесу молоді.

Дослідження різноманітних аспектів проблем професійного й соціально-трудоного становлення молоді, особливостей забезпечення зайнятості її окремих категорій присвячені науковій праці: Бандура С. І., Богині Д. П., Бондар І. К., Данюка В. М., Заяць Т. А., Колота А. М., Лібанової Е. М., Онікієнка В. В., Петрової І. Л., Петюха В. М., Пирожкова С. І. та ін. Але істотні трансформаційні зрушення в національній економіці зумовлюють потребу активізації досліджень з проблем ринку праці та специфічних особливостей формування і розвитку його молодіжного сегменту.

Метою статті є визначення сучасного стану економічної активності молоді на ринку праці України.

Виклад основного матеріалу. Системна фінансово-економічна криза призвела до зростання рівня безробіття молоді у світі. Так, із 620 млн економічно

активних громадян у віці від 15 до 24 років у пошуках роботи в 2009 р. перебували 81 млн осіб, про що свідчать дані, опубліковані на офіційному сайті Міжнародної організації праці (МОП). Рівень безробіття серед молоді світу, який в 2007 р. склав 11,9%, в 2009 р. піднявся до 13%. У країнах ЄС цей показник досяг 17,7%, що є абсолютним рекордом для цього економічно розвинутого регіону. Також, за даними МОП, в 2008 р. серед молодих людей, що мають роботу, 152 млн людей (близько 28%) перебували у крайній бідності, заробляючи на день менше 1,25 дол. США [1].

Економічна криза в Україні розпочалася наприкінці 2008 р., та призвела до загострення ситуації на ринку праці у 2009 р. Однією з найбільш серйозних проблем є скорочення обсягів зайнятості та зростання безробіття населення. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності, середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15-70 років у 2009 р., порівняно з 2008 р., зменшилась на 1,1% і становила 22,2 млн осіб, з яких 2 млн осіб, відповідно до методології МОП класифікувалися як безробітні. Втім, рівень економічної активності населення віком 15-70 років у цілому не змінився та становив 63,3%, що зумовлено скороченням загальної чисельності населення зазначеного віку. Рівень безробіття населення віком 15-70 років за методологією МОП збільшився з 6,9% у 2008 р. до 9,6% у 2009 р. та кількість вільних робочих місць скоротилась на 27,7% [2].

Під впливом структурної кризи у 2009 р. рівень економічної активності молоді (табл. 1) знизився на 2%, що пов'язано з дестабілізацією ринку праці та зайнятістю переважно у домогосподарстві. Традиційно найбільш вразливою з поміж вікових груп на ринку праці вважається молодь, серед зайнятого населення її на 25% менше та рівень її зайнятості у 2009 р. знизився на 3-4%, а у більш досвідченої групи робітників у віці 50-59 – на 0,5%. Якщо з початком кризи у віці 50-59 років безробіття збільшилось на 1,8%, то у молоді в віці 15-24 – на 4,5%, у населення в віці 25-39 років – на 3%.

Рівень економічної активності жінок (табл. 2) стабільно нижчий на 10-16% за чоловіків, які більш конкурентоспроможні на ринку праці. Крім того це пов'язано

Таблиця 1

Рівень економічної активності населення за віковими групами України у 2007-2009 рр.,%

	Рівень економічної активності			Рівень зайнятості			Рівень безробіття		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
15-24	41,8	43,0	41,9	36,6	37,3	34,5	12,5	13,3	17,8
25-29	82,2	82,2	80,6	76,5	76,4	72,2	6,9	7,0	10,4
30-39	85,8	86,1	84,8	80,8	81,5	77,8	5,8	5,3	8,2
40-49	84,5	85,0	83,7	79,7	79,8	77,0	5,7	6,1	8,0
50-59	63,3	63,5	63,2	60,3	61,0	59,5	4,7	4,0	5,8

Джерело: [2]

Таблиця 2

Рівень економічної активності молоді України у 2007-2009 рр.,%

	2007		2008		2009	
	15-24	25-29	15-24	25-29	15-24	25-29
Все населення	41,8	82,2	43,0	82,2	41,9	80,6
жінки	36,6	73,8	37,7	72,7	36,5	72,3
чоловіки	46,8	90,5	48,1	91,4	47,1	88,6
міські поселення	39,5	83,2	40,9	83,8	39,1	81,8
сільська місцевість	47,1	79,4	48,0	77,8	48,5	77,2

Джерело: [2]

з тим, що жінок до 30 років у загальній чисельності населення менше, ніж чоловіків цього ж віку. У сільській місцевості порівняно з міською економічна активність вища на 5-9%, оскільки у сільського населення обмежений доступ до навчальних закладів, особливо професійної освіти і вони раніше виходять на ринок праці. Під час кризи стає актуальним особисті сільські господарства.

Визначальним для молоді є її успішне входження до виробничо-трудова діяльності. Саме на цьому етапі свого життя молоді люди зіштовхуються з труднощами та потребують розуміння і допомоги як зі сторони старшого покоління, так і з боку держави. Водночас, наслідки системної кризи в Україні породили безліч соціальних проблем, зокрема, пов'язаних із зайнятістю, які виникають в період переходу від навчання до роботи. Основні проблеми працевлаштування випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів, які існували традиційно, пов'язані з наступними чинниками: невідповідність набутої спеціальності потребам державного ринку праці, надлишок випускників певних спеціальностей; відсутність гарантованого першого робочого місця; традиційність вимог вітчизняних роботодавців відносно досвіду роботи кандидата на вакансію; невідповідність обраної професії (спеціальності) особистим здібностям і, як наслідок, незадоволеність обраною професією; відсутність знань і навичок ефективної техніки пошуку роботи. Внаслідок економічної кризи вони доповнилися наступними: ускладнився пошук першого робочого місця, тому що роботодавці зацікавлені залучити до роботи персонал з іншої фірми, ніж працевлаштовувати молодих спеціалістів; заробітна плата не відповідає надіям випускників, які вони мали обираючи професію; підвищені вимоги роботодавців до кваліфікації випускників. Це знижує рівень соціальної захищеності молоді, спричиняє недостатній рівень використання її трудового і творчого потенціалу та стає перешкодою на шляху його підвищення.

Ситуація, що склалась на ринку праці, підводить молодь до вимушеного переходу до тіньової зайнятості. Неформальний сектор ринку праці представлений такими видами трудової діяльності, як: примітивна дрібнооптова торгівля, випадкові заробітки у приватних осіб, репетиторство, поїздки за кордон з метою купівлі-продажу товарів, обмін валюти, розповсюдження наркотиків та пограбування. Даний сектор, по-перше, збагачує не державу, а приватні структури, по-друге, супроводжується надмірним використанням фізичних і розумових здібностей молодих людей на шкоду їх загальному і духовному розвитку, що часто становить загрозу для стану їх здоров'я; по-третє, сприяє декваліфікації молоді та втраті можливостей набуття фахової освіти або підвищення кваліфікації.

Оскільки однією з основних причин незайнятості безробітної молоді є неможливість працевлаштуватися після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, розвиток освітньої системи та її реформування має бути спрямоване на досягнення максимальної відповідності між потребами ринку праці та обсягами підготовки кадрів в професійно-кваліфікаційному розрізі. Так, випускник вищого навчального закладу повинен мати чітку професійну спрямованість і бути впевненим у попиті на свої знання на ринку праці. Для цього необхідно впровадження у навчальний процес перспективних освітніх нововведень та оновлення професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до сучасних технологій. Також велике значення має правильний вибір професії, рівень заробітної плати та соціальне становище молоді.

Забезпеченню зайнятості молоді сприяє діяльність Державної служби зайнятості. Однак чисельність зареєстрованого безробіття значно менша, ніж за даними обстеження економічної активності. Така ситуація пояснюється тим, що значна частина економічно активного населення не розраховує на державну підтримку

в пошуках роботи, намагаючись працевлаштуватись самостійно. Тому організація державної інфраструктури ринку праці потребує подальшого вдосконалення, зокрема: збільшити профорієнтаційну роботу центрів зайнятості в вищих навчальних закладах за фахом (формувати стенди з пропозиціями, проводити зустрічі роботодавців з випускниками та ярмарки вакансій); сприяти розширенню навчальних програм зі спецдисциплін за заявкою зацікавлених підприємств та залучення студентів до виробничої практики, за підсумками яких найкращі студенти будуть влаштовані на роботу.

Визначення стану економічної активності молоді показав, що в Україні як і в інших країнах, фінансово-економічна криза негативно позначилась на зайнятості молоді. Для усунення перешкод, з якими стикається молодь, коли приходить на ринок праці, необхідно: покращити якість освіти, налагодити взаємозв'язок між роботодавцями і навчальними закладами, забезпечити відповідність структури і напрямів професійної

підготовки потребам ринку праці, надати можливість отримати досвід роботи для забезпечення всебічного соціально-економічного розвитку молодіжного сегменту ринку праці, високого рівня конкурентоспроможності робочої сили молоді, її трудової мобільності та залучення до продуктивної зайнятості. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Раздольный А. Проблемы молодежи и кризис образования: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>.

2. Ринок праці України за 2009 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

3. Онікієнко В. В. Молодіжний ринок праці України: проблеми та шляхи вирішення / В. В. Онікієнко, Л. Г. Ткаченко. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Український інститут соціальних досліджень, 2003. – 160 с.

4. Заяць Т. А. Національний ринок праці та його молодіжний сегмент: методологія, практика, перспективи розвитку / Т. А. Заяць, В. Л. Жаховська. – К.: Фенікс, 2008. – 312 с.